

Lärarintroduktion till *Alice i Underlandet* av Lewis Carroll

Av Jenny Jägerfeld

Kontext

Den oerhört fantasifulla berättelsen om Alice i Underlandet började som en saga som Lewis Carroll berättade på en båtutflykt en sommardag år 1862 för de tre systrarna Liddell.

Alice, Lorina och Edith var alla tre döttrar till dekanen vid Christ Church College i Oxford där Carroll undervisade i matematik. Det var genom Colleget dekanen och Carroll lärt känna varandra.

Alice och hennes systrar blev så förtjusta i den fantastiska saga som Carroll berättade att de bad honom skriva ner den, vilket han också gjorde, för hand. Han infogade illustrationer i detta första manuskript och gav detta i julklapp till Alice som han hade ett särskilt varmt band till. Därefter arbetade han också om manuset och lade till delar och det gavs ut på förlag i sin helhet 1865.

Boken bygger på drömmens absurda logik, inte minst i Alices möten med varelser som ger retsamma och förbryllande svar. Texten är full av språklekar, logiska kullerbyttor och oväntade vändningar. Med jämna mellanrum lägger Carroll in genial nonsensverser, ibland parodi på kända dikter eller sånger, ofta med påhittade ord.

Kritikerna var inledningsvis inte särskilt imponerade utan menade att boken endast bestod av irriterande nonsens, även om många tycktes uppskatta de detaljrika illustrationerna av Sir John Tenniels. Några år senare hade dock boken funnit en stor läsekrets och den omvärderades av många kritiker och hyllades både av stora författare som James Joyce som av inflytelserika filosofer som Ludwig Wittgenstein.

Lewis Carroll föddes som Charles Lutwidge Dodgson 1832 i Cheshire som det tredje barnet i en syskonskara på elva. (Pseudonymen Lewis Carroll skapade han genom att ta sitt eget namn Charles Lutwidge, och översätta det till latin, vilket gav namnet - Carolus Ludovicus. Därpå bytte han ordning på namnen och anglifierade dem, vilket gav namnet Lewis Carroll.)

Redan tidigt ägnade han sig åt ordlekar och gåtor och uppfann trolleritrick, lekar och spel som han roade sina yngre syskon med. Han gick på internatskola i Rugby och studerade därefter vidare på Christ Church där han sedan började undervisa i matematik. Han var djupt troende och arbetade även som diakon i kyrkan. Under en period funderade han till och med

på att bli präst, men dessa planer satte han aldrig i verket. Han stannade i Oxford ända fram till sin död vid 65 års ålder.

Carroll var lång och smal och stammade när han talade och han kände sig obekväm och generad när han umgicks med andra vuxna, som ofta uppfattade honom som aningen udda och avvikande och hans elever såg honom som en stel och tråkig lärare. Men under den här till synes trista ytan dolde sig alltså en fantasifull konstnär med stor talang. Han skrev inte bara böcker utan var också en mycket duktig amatörfotograf som fotograferade såväl barn som åtskilliga av tidens berömda konstnärer, poeter och artister.

En stor andel av de foton som överlevt har unga flickor som motiv. Detta, i kombination med att han efter sin död främst blivit ihågkommen som författare av en ung flickas äventyr, hans nära relation till Alice (och andra barn) samt det faktum att han aldrig gifte sig, har väckt frågor om Carrolls sexualitet, men det finns inget konkret bevis på att han skulle ha haft en pedofil läggning.

En teori är att Carroll hade någon typ av autismspektrumstörning, som Aspergers. Detta skulle eventuellt kunna förklara en del av de socialt avvikande sidorna hos honom.

Introduktion till handlingen

Alice sitter vid stranden en sömnig, tråkig sommardag tillsammans med sin syster, då plötsligt en vit kanin dyker upp. Han plockar upp en klocka ur sin västficka och säger ”Oj, oj, nu kommer jag för sent!” Kaninen skuttar vidare och Alice, som blir nyfiken på kaninen, springer efter honom. Han skuttar ner i ett kaninhål, och när Alice följer efter för att se vart han tog vägen faller hon ner.

Kaninhålet visar sig vara en djup brunn och Alice faller flera mil. Efter det blir ingenting sig likt, Alice hittar en nyckel till en dörr som är för liten, vilket grämer henne. Därefter dricker hon en dryck ur en flaska som det står ”Drick mig” på som får henne att krympa till två och en halv decimeter, äter en kaka som det står ”Ät mig” på, vilken får henne att växa till över tre meter, simmar i ett hav av sina egna tårar (som hon gråter av frustration) och får vara med om en kapplöpning mellan några olika djur.

Därefter kommer hon till den vita kaninens hus, där kaninen misstar henne för sin hushållerska och ber henne hämta hans handskar. Inne i huset dricker Alice ur en liten flaska som det står ”Drick mig” på vilken får henne att växa så hon fyller hela huset. Några djur, bland annat Ödlan Bill, samlas för att hitta på ett sätt att få ut "monstret" ur huset och kastar därför stenar på Alice. Stenarna förvandlas till kakor när de träffar huset och Alice får tag i en

av dessa, äter den och krymper ännu en gång till några få centimeters storlek.

I detta miniformat träffar hon sedan en vattenpiprökande kålmask som hon har en förvirrad diskussion med och som visar att hon kan få tillbaka sin vanliga storlek genom att äta av svampen han sitter på. Vid första försöket får hon dock en flera meter lång hals och skrämmer slag på en fågel som tror att hon är en orm, därefter krymper hon på så vis att hela kroppen försvinner och huvudet blir placerat direkt ovanpå fötterna. När Alice återfått sina normala proportioner kommer en livréklädd betjänt med fiskhuvud och ger henne en inbjudan till hertiginnan, där hon får se en baby hanteras mycket oförsiktigt och som när den kastas upp i luften förvandlas till en gris. Alice försöker därefter få råd av den brett leende Solkatten.

Katten visar henne vägen till Hattmakaren och Marsharen, där hon får vara med om ett förbryllande teparty där hon också träffar den slumrande sovmusen. Alice blir inte särskilt välkommen av dessa tre, tröttnar och blir arg och ger sig iväg. Hon hittar en dörr i ett träd som leder henne tillbaka till korridoren där allting började. Hon tar den lilla guldnnycken och låser upp dörren till trädgården och äter lite av svampen tills hon uppnår rätt storlek för att ta sig in genom den lilla gången.

Äntligen står hon i trädgården med de färgglada blommorna och de svalkande fontänerna! Då möter hon några trädgårdsmästare i form av spelkort som är sysselsatta med att måla om vita rosor i rött eftersom Drottningen bara tycker om röda rosor, och därefter möter hon även den stränga och pompösa Drottningen (Hjärter Dam) som hela tiden är upptagen att ge order om att hennes undersåtar ska halshuggas, även om det aldrig verkar sättas i verket. Drottningen bjuder in Alice till en märklig krocketmatch med flamingos som klubbor och igelkottar som klot. Efter en stund dyker Solkatten upp. Kungen, hjärter kung, hamnar i ett gräl med katten och kräver att den ska halshuggas. Då syns plötsligt bara kattens huvud på himlen och alla råkar i gräl om det är möjligt att halshugga någon som inte har någon kropp.

Alice går vidare och träffar en falsk sköldpadda – en sådan man lagar falsk sköldpaddssoppa av – och en grip, som berättar om sin skolgång.

Sedan tar gripen med Alice tillbaka till drottningens hov där hon måste närvara vid en rättegång. Hjärter knekt är nämligen anklagad för att ha stulit pajer ur drottningens kök (en episod som är inspirerad av en engelsk barnramsa). Under den kaotiska rättegången där även Alice är kallad som vittne, får drottningen ett raseriutbrott och spelkortssoldaterna överfaller Alice efter att hon opponerat sig kring att den dikt som man använder som bevisning mot knekten bara är nonsens och inte bevisar något alls. Därefter vaknar hon under det träd hon

satt vid i början av boken. Spelkorten var löv som fallit ner på henne från trädet. Allting som hänt var bara en dröm.

Viktiga teman och symboler

Att gå från barn till vuxen

Genom hela resan i Underlandet så genomgår Alice en rad fysiska förändringar. Hon blir över tre meter lång, krymper till endast några centimeter och hennes hals växer tills den når en giraffs proportioner. Alice kämpar hela tiden för att förhålla sig till förändringarna, hon känner sig obekvämt och vill tillbaka till en kroppsstorlek hon är van vid. Hon blir arg ledsen och frustrerad av förändringarna eftersom det hindrar henne från att till exempel komma in i den vackra trädgården eller från att komma ut ur kaninens hus.

De här konstanta förändringarna och känslan som följer med dem kan tänkas representera den upplevelse som ett barn har när han eller hon närmar sig puberteten och kroppen förändras. Man kanske upplever att man inte passar in, att man inte längre har kontroll över sin kropp. Man kan också tänka sig att det speglar psykologiska förändringar där man i många sammanhang upplever sig vara för stor eller för liten, inte längre barn, men ännu inte vuxen.

Livet – en gåta

Under hela berättelsen försöker Alice förhålla sig till det underliga som händer henne, hon försöker lösa gåtor, förstå skämt och tolka världen som hon befinner sig i på ett rationellt och logiskt vis. Men världen i Underlandet är inte rationell eller logisk och hon misslyckas därför ständigt. I Underlandet är alla galna, och Alice som försöker förstå vad som händer och sätta in det i sitt sammanhang framstår för varelserna i Underlandet som betydligt galnare än dem själva. Här kan man tänka att Carroll har velat visa att livet är komplicerat och det sällan blir vad man förväntar sig. Alice blir ju ständigt frustrerad. Han kan också ha velat göra en poäng av att det finns delar av livet som inte går att förstå eller tolka på rationell väg, därav den drömlika dramaturgin.

Döden – ett underliggande hot

Under hela berättelsen hamnar Alice vid flera tillfällen i farliga situationer och hot om döden återkommer ständigt. Alice verkar dock inte särskilt rädd för något utan går oftast igenom

dessa situationer med ett upphöjt lugn. Först mot slutet blir Alice rädd, kanske inser hon att dödshotet som drottningen vräker ur sig faktiskt är på allvar och flyr då sin väg.

De återkommande passagerna om döden skulle kunna ses som det lilla barnets uppvaknande i att det inte är odödligt, en medvetenhet om den farliga världen utanför, där saker och ting faktiskt skulle kunna drabba honom eller henne. Detta skulle också kunna gälla vuxna, tanken att ”det drabbar inte mig” är mycket vanlig hos de allra flesta av oss, egentligen vad det än gäller.

Galenskap och sunt förnuft

I underlandet går det inte att tänka logiskt och rationellt kring saker och ting och Alice invanda sätt att tänka på misslyckas ständigt. Alice tycker att alla hon möter är galna, men de tänker samma sak om henne. Detta ställer frågor om utanförskap, psykisk sjukdom och kontext. Skulle vi kanske alla uppfattas som galna om vi bara hamnade i fel sammanhang? Där vi inte känner till lagar, regler, sätt att tänka och social konventioner?

Kända citat

Boken är en av de mest citerade i världen, här är några av de mer välkända citaten:

- – Vem är du, frågade Kålmasken.
– Jag... jag vet det knappt själv, inte just nu ... i morse när jag steg upp visste jag i varje fall vem jag var, men jag tror att jag måste ha förvandlats flera gånger sen dess. (s 64, i samtal med Kålmasken)
- – Kan du vara snäll och tala om vilken väg jag ska gå härifrån?
– Det beror på vart du vill komma, sa katten.
– Det spelar inte så stor roll vart... sa Alice
– Då spelar det inte så stor roll vilket håll du går, sa katten.
– ... bara jag kommer *nånstans*, förklarade Alice.
– Jamen, det gör du säkert, sa katten. Om du bara går tillräckligt långt. (I samtal med Solkatten, s 88)
- Nog för att jag har sett många katter utan flin, tänkte Alice. Men ett flin utan katt! Det var det märkvärdigaste jag har sett i hela mitt liv! (s 91)
- – Nu varnar jag er på allvar! röt Drottningen och stampade i marken. Antingen ni eller ert huvud måste bort och det i rödaste rappet! Det är bara att välja. (s 130)
- Kaninen tog på sig sina glasögon.

- Var önskar Ers Majestät att jag börjar? frågade han.
- Börja från början, sa Kungen allvarligt. Fortsätt sen tills du kommer till slutet. Där kan du stanna. (s 175)

Frågor att ställa i klassrummet

- Vad kännetecknar Alice som person? Självförtroende? Förhållande till artighet/etikett? Förhållande till det hon är med om?
- Nämn några personer/varelser som Alice möter samt beskriv deras personlighet.
- Hur bemöter Alice dessa och hur blir hon själv bemött?
- Vad präglar/är typiskt för konversationerna som Alice har med de olika djuren/varelserna?
- Hur kan man förstå detta eviga krympande och växande?
- Välj ut en (nonsens)vers och tolka den.
- Alice i underlandet präglas av drömmens logik, eller snarare brist på logik. Kan du ge exempel?
- Hur tänker du kring dessa återkommande hot kring döden som Alice hör och utsätts för?
- Vilken roll spelar drottningen i berättelsen?
- Alice tycker att varelserna i Underlandet är galna, men de tycker det samma om varandra. Vem är det egentligen som är galen, om någon? Vad spelar kontext (sammanhang) för vår uppfattning om galenskap? Ge exempel på någon som skulle framstå som galen i ett sammanhang men inte i ett annat.
- Diskutera betydelsen av de olika citaten nämnda ovan.

Referenser

- Information om Lewis Carroll: http://sv.wikipedia.org/wiki/Lewis_Carroll eller på engelska, mer omfattande: http://en.wikipedia.org/wiki/Lewis_Carroll
- Information om boken: http://sv.wikipedia.org/wiki/Alice_i_Underlandet
- Bra info om boken, handling, teman etc: <http://www.sparknotes.com/lit/alice/>
- Det har gjorts flera filmer om Alice i underlandet. Här är info om den tecknade Disneyfilmen från 1951: <http://www.imdb.com/title/tt0043274/>
Här info om spelfilmen från 2010: <http://www.imdb.com/title/tt1014759/>

- Foton som Carroll tagit av bl a förlagan till Alice (med samma namn) och hennes systrar: <http://www.youtube.com/watch?v=AWxakRattXE>
- Lewis Carrolls uppläsning av den kända nonsensdikten ”Jabberwock” ihop med animering: <http://www.youtube.com/watch?v=Y6Qcv9e3JCI>
- Lewis Carroll-sällskapet där det finns mycket information om författaren, hans verk och dagböcker: <http://lewiscarrollsociety.org.uk/>